

ЗАСТОВУВАННЯ МЕТОДИКИ CLIL НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ВІДДІЛЕННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРИКЛАДНОЇ ІНФОРМАТИКИ

IMPLEMENTATION OF THE CLIL METHODOLOGY IN ENGLISH LANGUAGE CLASSES WITH THE STUDENTS OF THE DEPARTMENT OF THEORETICAL AND APPLIED INFORMATICS

Стаття присвячена застосуванню методики CLIL на заняттях з англійської мови зі студентами відділення теоретичної та прикладної інформатики. На основі аналізу наукової літератури узагальнено підходи до визначення сутності цієї методики (методику викладання іноземної мови у якому поєднана інформація щодо змісту навчання, усного чи письмового мовлення, пізнання та культури; гармонійне поєднання навчального матеріалу з іноземної мови та спеціальних знань; педагогічні прийоми, які спрямовані на вивчення та засвоєння спеціальних знань через вивчення іноземної мови). Виділено шість основних складових цієї методики (концептуальна послідовність завдяки якій одна концепція логічно продовжується іншою; концептуальна спрямованість; мова як природне середовище обміну інформацією та думками; чітка постановка завдань; концепція триєдності, які засновані на концептуальному змісті освіти, концептуальній спрямованості та мовному контенті; основними видами діяльності CLIL є завдання спрямовані та стимулювання спілкування між студентами, робота з текстами тощо). З'ясовано роль мовної підтримки у рамках методики CLIL. Установлено, що лексичні одиниці умовно можна поділити на три групи: загальна мовна компетенція міжособового спілкування; мова, яка використовується під час проведення занять; когнітивна мовна компетенція. Одним із головних завдань викладача іноземної мови, який впроваджує елементи CLIL на заняттях, є ретельне планування різних етапів занять, які дозволять досягнути навчальних цілей. Для цього доцільно продумати лексичні одиниці, які необхідні для засвоєння теми; функціональну мову; мовні навички, які мають бути сформовані. Проілюстровано досвід застосування елементів методики CLIL зі студентами Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Ключові слова: CLIL, мовна підтримка, планування, використання CLIL, студенти відділення теоретичної та прикладної інформатики.

The article is devoted to the application of the CLIL methodology in English classes with students of the Department of Theoretical and Applied Informatics. On the basis of the analysis of scientific literature, the approaches to determining the essence of this methodology are summarized (the methodology of teaching a foreign language, which combines information on the content of learning, oral or written communication, knowledge and culture; a harmonious combination of educational material of a foreign language and special knowledge; pedagogical techniques aimed at learning and mastering special knowledge through learning a foreign language). Six main components of this methodology are highlighted (conceptual sequence due to which one concept is logically continued by another; conceptual orientation; language as a natural environment for the exchange of information and thoughts; clear setting of tasks; the concept of trinity, which is based on the conceptual content of education, conceptual orientation and language content; main types of CLIL activities include the task of directing and stimulating communication between students, etc.). The role of language support within CLIL methodology is clarified. It was established that lexical units can be conditionally divided into three groups: general linguistic competence of interpersonal communication; language used during classes; and cognitive language competence. One of the main tasks of a foreign language teacher who implements elements of CLIL in classes is careful planning of different stages of activities in classes that will allow us to achieve educational goals. For this purpose, it is advisable to think over lexical units that are necessary for mastering the topic; functional language; and language skills to be developed. The experience of using elements of the CLIL methodology with students of Kharkiv National University named after V. N. Karazin is illustrated.

Key words: CLIL, language support, planning, use of CLIL, students of the Department of Theoretical and Applied Informatics.

УДК 378.145

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/53.2.7>

Чернишова Н.В.,

ст. викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасне суспільство висуває все більше вимог до молодих спеціалістів, особливо це стосується фахівців ІТ технологій, адже саме ця галузь зазнає швидких змін. Причому особливого значення у підготовці фахівців ІТ галузі приділяється вивченню англійської мови, адже це є необхідною умовою для кар'єрного зростання молодих людей. Це, у свою чергу, вимагає постійного перегляду і вдосконалення робочих програм з англійської мови відповідно до яких студенти мають не тільки

вдосконалювати рівень загальної англійської мови, але й набувати навички професійного спілкування англійською мовою.

Разом із тим, можна стверджувати, що кількість аудиторних годин, які відводяться на вивчення англійської мови є недостатньою для вільного спілкування, що вимагає пошуку нових більш ефективних методів викладання англійської мови професійного спрямування, стимулювання студентів до опанування загальною та професійною лексикою, вдосконалення навичок

писемного та усного мовлення. З досвіду роботи можна стверджувати, що вирішенню зазначеної проблеми сприяє впровадження елементів методики CLIL, в основі якої полягає поєднання вивчення англійської мови та матеріалу за фахом студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що науковцями ґрунтовно розроблені теоретичні питання методики CLIL в освітньому процесі. Зокрема науковцями визначено підходи до визначення сутності методики (Д. Койл, П. Мехисто, Д. Марш, М. Фриголс), основні складові цієї методики (П. Болл) та значення мовної підтримки у межах CLIL (К. Келлі, Т. Чедвік).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим, вважаємо, що застосування елементів CLIL саме зі студентами відділення теоретичної та прикладної інформатики недостатньо висвітлено у науковій літературі.

Отже, **метою** публікації є узагальнення підходів до визначення сутності та принципів CLIL та висвітлення власного педагогічного досвіду щодо впровадження елементів CLIL в освітній процес Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на відділенні теоретичної та прикладної інформатики.

Для цього вважаємо за необхідне вирішити такі завдання:

- узагальнити підходи до визначення методики CLIL;
- визначити основні складові методики CLIL;
- висвітлити власний педагогічний досвід з цього питання.

Методи дослідження включають аналіз науково-педагогічної літератури, узагальнення, синтез та формулювання висновків. Було опрацьовано достатню кількість матеріалів для розуміння теми дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ході дослідження необхідно зазначити, що метод викладання CLIL почали використовувати ще у 1960х роках під час викладання французької мови в Північній Америці та Канаді. На основі аналізу наукової літератури CLIL (Content and Language Integrated Learning) можна визначити як:

- методику викладання іноземної мови у якому поєднана інформація щодо змісту навчання, усного чи письмового мовлення, пізнання та культури [6, с. 8].
- гармонійне поєднання навчального матеріалу з іноземної мови та спеціальних знань [8, с. 504];
- педагогічні прийоми, які спрямовані на вивчення та засвоєння спеціальних знань через вивчення іноземної мови [2; 4, с. 12].

Д. Койл розглядає CLIL як ефективне предметно-мовне інтегроване навчання, яке являє собою поєднання змістовного (content),

комунікативного (communication), когнітивного (cognition) і культурного (culture) компонентів через набуття нових знань та розуміння нового матеріалу, участь у когнітивній обробці цього матеріалу, взаємодію в комунікативному контексті та відповідний розвиток мовних знань та умінь, набуття міжкультурної свідомості [7, с. 41];

П. Мехисто, Д. Марш і М. Фриголс визначають за що саме відповідає кожен елемент зазначеної методики. Так, змістовний компонент спрямовано на створення зв'язку з учасниками навчального процесу як під час аудиторних занять так і за їх межами; стимулювання застосування нового навчального контенту та розвиток відповідних навичок; інтеграцію різних предметів в єдину сукупність знань. Причому дуже важливо, щоб процес навчання будувався на знаннях, які студенти вже засвоїли, що дозволяє аналізувати та оцінювати нову інформацію та на її основі засвоювати нові лексичні одиниці та граматичні конструкції.

Комунікаційна складова надає учасникам навчального процесу право брати участь в усіх видах діяльності, що проводяться від час заняття, таким чином вдосконалюючи як усне, такі письмове мовлення.

Когнітивна складова містить у собі зміст, мовні та навчальні навички, які формуються під час тісного співробітництва студентів. Аналіз навчального матеріалу відбувається як під час самостійної роботи, так і суспільного обговорення в аудиторії, що дозволяє студентам успішно синтезувати, оцінювати та застосовувати необхідні знання та уміння з декількох галузей знань [9].

Цікавим є підхід П. Боллу до бачення сутності методики CLIL. Зокрема учений виділяє шість складових до яких відносяться:

- концептуальна послідовність завдяки якій одна концепція логічно продовжується іншою;
- концептуальна спрямованість на основі якої критерії оцінки розуміння навчального матеріалу мають базуватися на концептуальному змісті;
- мова як природне середовище обміну інформацією та думками;
- чітка постановка завдань, в якій зміст навчального матеріалу має розбиватися на інформативні блоки з відповідною мовною підтримкою (стратегія scaffolding);
- концепція триєдності, які засновані на концептуальному змісті освіти, концептуальній спрямованості та мовному контенті.
- основними видами діяльності CLIL є завдання спрямованні та стимулювання спілкування між студентами, робота з текстами, аналіз навчальної діяльності студентів і види роботи, спрямовані на розвиток більш високих когнітивних навичок [1; 2].

Для повного розуміння принципів CLIL необхідно розуміти роль мови у цій методиці. Як

зазначено К. Келлі мовна підтримка має використовуватися для того, щоб окреслити основні мовні одиниці, необхідні для вивчення теми та зробити цю мову доступною для студентів [1, с. 104]. Мовні одиниці можна розділити обов'язкову контент мову (content – obligatory language) та контент-сумісну мову (content – compatible language).

Під контент обов'язковою мовою розуміємо лексичні одиниці фахового спрямування та основні граматичні конструкції, які є необхідними для засвоєння навчальної теми та вербального обміну інформацією, тоді як під контент сумісною мовою мається на увазі нейтральна лексика [9].

Деяку іншу мовну класифікацію знаходимо у Т. Чедвіка, який пропонує поділяти мовні одиниці на три типи:

- загальна мовна компетенція міжособового спілкування;
- мова, яка використовується під час проведення занять;
- когнітивна мовна компетенція.

Загальна мовна компетенція міжособового спілкування це вміння студентів спілкуватися в класі, інтернеті або чаті. Ця компетенція, як правило, значно вище, ніж когнітивна мовна компетенція. Тому, викладачу доцільно спочатку використовувати загальні мовні одиниці і поступово впроваджувати фахову лексику. Під мовою, яка використовується під час проведення занять, розуміємо функціональну мову інструкцій під час занять, які студенти опановують через багато повторень.

Науковець підкреслює, що когнітивна мовна компетенція тісно пов'язана із академічною мовою, яка може бути як предметно-орієнтованою, так і загальноосвітньою. Ця мова необхідна для розуміння та застосування нових концептуальних ідей та допомагає студентами засвоїти зміст та продемонструвати свої навчальні досягнення. Причому, вільне володіння загальною мовною компетенцією не завжди означає таке ж володіння когнітивною мовною компетентністю [5].

Одним із головних завдань викладача іноземної мови, який впроваджує елементи CLIL на заняттях, є ретельне планування різних етапів занять, які дозволять досягнути навчальних цілей. Для цього доцільно продумати:

- лексичні одиниці, які необхідні для засвоєння теми;
- функціональну мову;
- мовні навички.

Під час планування лексичних одиниць, які є необхідними для засвоєння теми, викладач має знайти відповідь на такі питання:

- які лексичні одиниці необхідні студенту для роботи над цією темою?
- як я можу допомогти студентові запам'ятати лексичні одиниці?

Під час добору функціональної мови викладач шукає відповідь на такі питання:

- які когнітивні процеси та навички творчого мислення необхідні студентам?

- яка функціональна мова їм підходить?

- як я буду допомагати студентам з мовою?

Для розвитку мовних навичок студентів необхідно знайти відповіді на такі питання як:

- які мовні навички використовують студенти?
- що саме я очікую від студентів: усне або письмове мовлення, читання або говоріння?

- як це вплине на підтримку, яку я надаю студентам? (Chadwick, 2012:4).

Цікавою є думка про те, що для інтеграції змісту і мови, які є ключовими поняттями у цій методиці, є фокус на потребі викладача визначити та обґрунтувати засоби інтеграції предметного змісту та вивчення мови в залежності від індивідуальних особливостей студентів. Це пов'язано з тим, що CLIL вимагає від студентів говорити і писати про ті явища, які можуть знаходитися поза їх лінгвістичним діапазоном. І саме ця спроба виразити власну думку є ключем до мовного розвитку в умовах CLIL (Coyle, Hood, Marsh, 2010: 42; Ball, 2012d: 1).

Зазначимо, що на деяких спеціальностях, зокрема технічного та природничого профілю, можливо впровадження тільки елементів методики CLIL, що пов'язано з тим, що викладач англійської мови не може ґрунтовно розбиратися в темах за фахом. Проілюструємо впровадження елементів CLIL на заняттях з англійської мови зі студентами відділення теоретичної і прикладної інформатики факультету математики і інформатики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Наприклад, працюючи над темою "XML, Full-text indexing" ми спочатку визначаємо фахову термінологію, з якою необхідно ознайомити студентів (*default storage model, binary, populate, large objects (LOBs), optimal performance, extension-expression pragma, be deprecated in, equipartitioning*, тощо). Опрацювання лексичних одиниць відбувається у декілька етапів: спочатку у студентів виробляється правильна вимова фахової лексики, а потім проводиться вправа "Guess the word", під час якої студенти пояснюють один одному слово, не називаючи його. На нашу думку саме такий вид роботи допомагає студентам краще запам'ятати нові лексичні одиниці.

Досвід роботи засвідчив, що цю тему доцільно обговорювати, використовуючи як пасивний стан, так і активний стан теперішнього часу. Тому на початку заняття ми повторюємо основні моменти побудови та вживання відповідного граматичного матеріалу. Допомога викладача вбачається у коректуванні відповідей студентів та аналізі їх помилок.

Вивчаючи цю тему, як правило, ми просимо студентів підготувати презентації, в яких висвітлюються основні моменти. Зокрема студенти висвітлюють такі моменти як “Getting Started with Oracle XML DB”, “Use of Oracle XML DB”, “XML Type Operation”, “Indexing XQuery with Oracle XML DB”, “XML Schema Evolution” та інші.

З досвіду роботи ми переконалися, що саме підготовка презентацій дозволяє ґрунтовно зануритися у тему, що вивчається (тобто зосередитися на змісті навчання), та покращити свої мовні знання та уміння, адже підготовка слайдів вимагає формулювання ідей англійською мовою, тоді як усна презентація концентрує увагу студентів на правильній вимові та побудові речень.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що CLIL значно стимулює вивчення іноземної студентами, сприяє більш глибокому розумінню сутності фахових дисциплін, що пов’язано з тим, що такі заняття вимагають більш ґрунтовного застосування мисленневих навичок вищого порядку. Використання навіть елементів такої методики дозволяє сформувати у студентів фундаментальні знання як за майбутнім фахом, так і з англійської мови.

У подальшому плануємо зосередити увагу на впровадженні елементів CLIL під час викладання англійської мови за допомогою системи Moodle.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ball P., Kelly K., Clegg J. Putting CLIL in Practice. *ELT Journal*. 2018. Vol. 72, Issue 1. P. 109–111.
2. Ball, P. Defining CLIL parametres. Available at <https://www.onestopenglish.com/clil/article-defining-clil-parameters/550513.article>
3. Ball, P., Lindsay, D. Teacher Training for CLIL in the Basque Country: The Case of the Ikastolas –An Expediency Model. *An Expediency Model*. 2010. P. 162-188
4. Cendoya, A.M., Adibin V. A CLIL experience based on the use of tasks and different genre types. *LACLIL*. 2012. №. 1. P. 11–17
5. Chadwick T. Language Awareness in Teaching. A Toolkit for Content and Language Teachers. Cambridge University Press. 2012. 17 p.
6. Content and Language Integrated Learning in Europe/ Report of European Commition, 2006. 82 p;
7. Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. *Content and Language Integrated Learning*. 2010. NY: Cambridge Univ. Press. URL https://formacion.intef.es/pluginfile.php/214299/mod_imscp/content/1/2013000000658.pdf
8. Lorenzo F., Moore L. An analytical framework of language integration in L2 content-based courses: the European dimension. *Language and Education* 21. 2007. № 6. P. 502–514
9. Mehisto, P., Marsh, D. and Frigols, M. J. Uncovering CLIL. Content and Language Integrated Learning in Bilingual and Multilingual Education. Oxford: Macmillan Education. 2008. 238 p.